BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RAQAMLI TA’LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Gayipov Juratbek
Tadiqoqtchi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23386944

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini raqamli ta’lim texnologiyalari asosida rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari va metodik jihatlari yoritilgan. Oliy pedagogik ta’lim jarayonida raqamli ta’lim resurslari, interaktiv platformalar, elektron topshiriqlar va hamkorlikka asoslangan o‘qitish usullaridan foydalanishning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchilarning raqamli savodxonligi, metodik tayyorgarligi, kommunikativ hamda mustaqil ta’lim ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar tavsiya etilgan.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy kompetentlik, raqamli ta’lim texnologiyalari, raqamli savodxonlik, pedagogik mahorat, interaktiv ta’lim, metodika, mustaqil ta’lim.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar pedagog kadrlarni tayyorlash mazmuni va metodikasini zamonaviy talablar asosida takomillashtirishni taqozo etmoqda. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi o‘qituvchining kasbiy faoliyatiga ham yangi talablarni qo‘ymoqda. Endilikda pedagog nafaqat o‘z fanini chuqur bilishi, balki raqamli ta’lim resurslaridan samarali foydalanishi, elektron o‘quv materiallarini yaratishi, interaktiv ta’lim muhitini tashkil etishi va o‘quvchilarning ta’lim natijalarini raqamli vositalar orqali baholashi ham zarur.

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda raqamli ta’lim texnologiyalaridan maqsadli foydalanish ularning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi. Shu sababli pedagogika oliy ta’lim tashkilotlarida raqamli texnologiyalar asosida kasbiy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari

Kasbiy kompetentlik o‘qituvchining o‘z kasbiy vazifalarini samarali bajarishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatlar majmuasidir. U pedagogning ta’lim jarayonini rejalashtirish, o‘quvchilar bilan samarali muloqot qilish, pedagogik vaziyatlarni tahlil etish, zamonaviy metodlardan foydalanish va o‘z faoliyatini baholash qobiliyatlarida namoyon bo‘ladi.

Raqamli ta’lim texnologiyalari ushbu kompetentlikni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Jumladan, elektron ta’lim platformalari orqali o‘quv materiallarini o‘zlashtirish, virtual muhitda hamkorlikda ishlash, raqamli topshiriqlarni bajarish va o‘zlashtirish natijalarini tahlil qilish mumkin.

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish quyidagi tarkibiy yo‘nalishlarni qamrab oladi:

Motivatsion yo‘nalish — kasbiy rivojlanishga intilish, raqamli texnologiyalarni o‘rganishga qiziqish va yangiliklarga ochiqlik.

Kognitiv yo‘nalish — pedagogik bilimlar, raqamli ta’lim vositalari va zamonaviy o‘qitish metodlari haqidagi bilimlar.

Amaliy-faoliyat yo‘nalishi — elektron dars materiallarini yaratish, interaktiv topshiriqlar ishlab chiqish va raqamli ta’lim muhitini boshqarish ko‘nikmalari.

Refleksiv-baholash yo‘nalishi — o‘z faoliyatini tahlil qilish, ta’lim natijalarini baholash va kasbiy rivojlanish ehtiyojlarini aniqlash.

Mazkur tarkibiy qismlarni o‘zaro bog‘liq holda rivojlantirish bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini tizimli tashkil etishga xizmat qiladi.

Raqamli ta’lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari

Raqamli ta’lim texnologiyalari ta’lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlarini takomillashtirishga xizmat qiluvchi vositalar majmuasidir. Ular yordamida ta’lim oluvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish, mustaqil ta’lim faoliyatini tashkil etish va amaliy topshiriqlarni bajarish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin.

Birinchidan, elektron ta’lim platformalari bo‘lajak o‘qituvchilarning mustaqil ta’lim faoliyatini tashkil etishga yordam beradi. Ushbu platformalarda videodarslar, elektron matnlar, testlar, taqdimotlar va amaliy topshiriqlar joylashtiriladi. Talabalar materiallarni mustaqil o‘rganib, o‘zlashtirish natijalarini nazorat qilishlari mumkin.

Ikkinchidan, interaktiv vositalar pedagogik vaziyatlarni modellashtirish va muammoli topshiriqlarni bajarishda qo‘llanadi. Masalan, talabalar muayyan sinfdagi o‘quv muammosini tahlil qilish, unga yechim ishlab chiqish va o‘z qarorlarini guruhda muhokama qilish orqali kasbiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

Uchinchidan, raqamli hamkorlik vositalari jamoada ishlash, fikr almashish va birgalikda o‘quv materiallari yaratish imkonini beradi. Bu jarayonda talabalar nafaqat raqamli vositalardan foydalanishni, balki pedagogik muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini ham egallaydilar.

To‘rtinchidan, raqamli baholash vositalari talabalarning bilim va ko‘nikmalarini aniqlash, xatolarini tahlil qilish hamda individual tavsiyalar ishlab chiqishga ko‘maklashadi. Bunda baholash faqat yakuniy natijani aniqlash bilan cheklanmasdan, o‘quv jarayonini takomillashtirish vositasi sifatida ham xizmat qilishi lozim.

Kasbiy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish yo‘llari

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini raqamli ta’lim texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish uchun ta’lim mazmuni, pedagogik faoliyat va baholash jarayonini o‘zaro uyg‘unlashtirish zarur.

Birinchi navbatda, kasbiy vazifalarga yo‘naltirilgan raqamli topshiriqlar tizimini ishlab chiqish lozim. Bunday topshiriqlar talabalarni elektron dars ishlanmasi tayyorlash, interaktiv mashqlar yaratish, raqamli taqdimot ishlab chiqish va o‘quvchilarning bilimlarini baholash kabi amaliy faoliyatlarga jalb etadi.

Ikkinchidan, muammoli vaziyatlar va loyiha metodidan foydalanish maqsadga muvofiq. Talabalarga muayyan pedagogik muammoni hal qilish uchun raqamli vositalardan foydalanish

vazifasi beriladi. Masalan, ular boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun mavzuga mos interaktiv mashqlar to‘plamini yaratishlari, uni sinovdan o‘tkazish mezonlarini ishlab chiqishlari va natijalarni tahlil qilishlari mumkin.

Uchinchidan, individual ta’lim trayektoriyalarini tashkil etish zarur. Talabalarning raqamli savodxonligi va kasbiy tayyorgarligi turlicha bo‘lishi mumkin. Shu bois topshiriqlarni murakkablik darajasi bo‘yicha tabaqalashtirish, mustaqil ishlash uchun resurslar taqdim etish va muntazam teskari aloqa berish muhimdir.

To‘rtinchidan, refleksiv faoliyatni ta’lim jarayoniga kiritish lozim. Talabalar bajarilgan topshiriqlarni tahlil qilish, o‘z yutuq va kamchiliklarini aniqlash, elektron portfolio shakllantirish orqali kasbiy rivojlanish dinamikasini kuzatishlari mumkin.

Mazkur yondashuvlar asosida quyidagi metodik ketma-ketlikni tavsiya etish mumkin: diagnostika, maqsadni belgilash, raqamli topshiriqlarni bajarish, hamkorlikdagi faoliyat, natijalarni baholash va refleksiya. Ushbu ketma-ketlik ta’lim jarayonini izchil tashkil etishga yordam beradi.

Kasbiy kompetentlikni baholash mezonlari

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish samaradorligini aniqlash uchun aniq mezonlar va ko‘rsatkichlardan foydalanish talab etiladi.

Motivatsion mezon talabaning kasbiy rivojlanishga qiziqishi, raqamli texnologiyalarni o‘rganishga intilishi va mustaqil faoliyatga tayyorligi bilan belgilanadi.

Kognitiv mezon pedagogik bilimlar, raqamli vositalarning didaktik imkoniyatlari va ulardan foydalanish qoidalarini bilish darajasini qamrab oladi.

Amaliy mezon elektron ta’lim resurslarini yaratish, interaktiv mashqlar ishlab chiqish, raqamli ta’lim muhitini tashkil etish va o‘quv natijalarini baholash ko‘nikmalari orqali namoyon bo‘ladi.

Refleksiv mezon esa o‘z faoliyatini tahlil qilish, yo‘l qo‘yilgan xatolarni aniqlash va kasbiy rivojlanish bo‘yicha tegishli qarorlar qabul qilish qobiliyatini ifodalaydi.

Ushbu mezonlar asosida diagnostik topshiriqlar, amaliy ishlar, elektron portfolio, kuzatish va o‘z-o‘zini baholash usullaridan foydalanish mumkin. Bunda baholash natijalari talabalarga rivojlanish bo‘yicha aniq tavsiyalar berish uchun xizmat qilishi lozim.

Xulosa

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini raqamli ta’lim texnologiyalari asosida rivojlantirish pedagogik ta’lim sifatini oshirishning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Raqamli vositalardan maqsadli foydalanish talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish, mustaqil ta’limini tashkil etish va kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Kasbiy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishda kasbiy yo‘naltirilgan raqamli topshiriqlar, loyiha faoliyati, individual ta’lim trayektoriyasi, elektron portfolio va refleksiv baholashni o‘zaro bog‘liq holda qo‘llash maqsadga muvofiq.

Shuningdek, ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish ularni shunchaki namoyish vositasi sifatida qo‘llash bilan cheklanmasligi kerak. Ular pedagogik maqsadga muvofiq tanlanishi, talabaning faol ishtirokini ta’minlashi va kasbiy vazifalarni bajarishga tayyorlashga xizmat qilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mishra, P., Koehler, M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record. 2006. Vol. 108(6). P. 1017–1054.
2. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
3. UNESCO. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris: UNESCO, 2018.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida.